

Frankel Leó és a „frakkos banda” tüntetések.

Frankel Leó, a kinek nevééről most neveztek el Budapesten egy katonai laktanyát, a hetvenes évek végén jött haza külföldi bujdosásából, mialatt a francia kormány mindent elkövetett, hogy őt, az 1871-es forradalmi commune egykori miniszterét, elfogassa. Haza érve szülővárosába, azonnal megkezdte a budapesti munkásság szervezését. Akkoriban nagyon a kezdetén volt még a munkások tömörülése. Legelőször a malommunkások és a vasgyárak munkásai szervezkedtek, de ezek szervezkedése is küzdött még a kezdet nehézségeivel. Úgy, hogy 1878-ban, mikor csaknem forradalmi volt Magyarországon a közhangulat a boszniai okkupáció miatt s az általunk rendezett népgyűléseken óriási tömegek jelentek meg: a munkások csak személyenként vettek részt és nem mint szervezettek. A híres lovardai gyűlésen is, mely felvonult a miniszterelnöki palotába s mely elől Tisza Kálmán megszökött: a munkások csak mint egyének jelentek meg, jelző táblák nélkül.

Mikor Frankel Leó hazakerült, ez a helyzet csakhamar megváltozott. 1879 végén már szoros volt a tömörülés és kezdett megizmosodni az a fegyelem, mely a magyarországi szocialista mozgalmak későbbi éveiben oly bámulatraméltó módon jelentkezett. A szervezés munkájában Rauchmaull elvtárs, vasmunkás és Csillag Zsigmond, a betegsegélyező pénztár orvosa voltak Frankelnek leghűbb segédjei.

Ez időben alapította Verhovay Gyula a csakhamar népszerűvé vált „Függetlenség” című lapot, melynek mutatvány száma 1879 karácsonykor jelent meg. Ez a fénytollú agitátor, a ki három évvel utóbb a legsötétebb reakció szolgálatába szegődött s a főpapok támogatása fejében a tiszaezlári heczeit rendezte, lapjának megjelenésekor a legszélsőbb radikalizmus tündöklő mezében ragyogott. Körülötte csoportosultunk, a kik akkor a legszélsőbb árnyalatot képeztük. Így Herman Ottó, Szalay Imre (a ki nyíltan köztársaságinak vallotta magát s Lellén népgyűlést tartott ennek az eszmének hirdetésére) így Hentaller Lajos, Tóth Béla, Inczedy László s én magam is, a ki Verhovayval felváltva írtam a vezércikkeket.

Alig volt a lapunk néhány napos, midőn a „frakkos banda” mozgalom kiütt. Ennek pedig következő a története. Létezett akkor a fővárosban egy „Kisbirtokosok földhitelintézete” című részvénytársaság, (mely később a ma is fennálló s altruisztikus alapon szervezett „országos” intézetbe olvadt bele), melynek vezérigazgatója Végh Ignác csúnyán becsapta a közönséget. Oly zálogleveleket bocsátott ki, melyeknek nem volt semmi fedezetük s azok ellenértékét, nyolczszázezer forintot zsebrevágta. Egy Dobó nevű budapesti ügyvéd hozta el hozzám az erre vonatkozó iratokat, jelentve azt is, hogy egy másik igazgató is követett el visszaéléseket, nevezetesen Tisza László, a miniszterelnök bátyja, a ki oly váltókra szedett fel pénzeket, melyeknek aláírói nem létező személyek voltak. Meggyőződtem, hogy a bemutatott okmányok hitelesek s a rendőrségen megtudtam, hogy Tisza zsírásai nemcsak azon a helyen nem laknak, a melyeket Tisza bemondott, de egész Budapesten ismeretlenek és így kétségkívül költött személyek. Ekkor a Függetlenség szerkesztőségi tanácsa elé vittem a dolgot. Szokásban volt ugyanis minden fontosabb cikket együttesen megbeszélni. Miután ingyen, fizetés nélkül dolgoztunk a lapnál: megköveteltük a jogot, hogy a szellemi irányt közösen állapítsuk meg. A szerkesztőségi tanácsban megállapítottuk, hogy ebben az esetben mit kell írni s magát az első cikket én írtam meg. „Frakkos banda” lett a címe, szemben Herman Ottó indítványával, a ki „frakkos banditák”-at proponált.

Lett nagy riadalom, mikor a cikk megjelent! Pedig csak maguk a tények voltak benne elmondva, meglehetősen objektíve, minden színezés nélkül. De a következő napokon még nagyobb lett az elszörnyűkö-

A FELSORAKOZOTT VÖRÖS CSAPAT.

A HADÜGYI NÉPBIZTOSSÁG ÜDVÖZLI AZ EZREDET A NÉPBIZTOSI PALOTA ERKÉLYÉRŐL.

AZ ELSŐ NEMZETKÖZI VÖRÖS EZRED FOGADALMÁNAK LETÉTELE A HADÜGYI NÉPBIZTOSSÁG ELŐTT

A NYUGATI PÁLYAUDVARI VASÚTI MUNKÁSOK VÖRÖS ZÁSZLÓALJÁNAK BEMUTAKOZÁSA POGÁNY JÓZSEF HADÜGYI NÉPBIZTOS ELŐTT

TENGERÉSZEK ŐRSÉGRE MENNEK.

JELENTKEZÉS A VÖRÖS HADSEREGBE.

EGY DIVATKERESKEDÉS KIRAKATA ELŐTT.

dés, mikor maga Verhovay vette tollára a témát s ez ügyből kifolyólag vehemens támadásokat intézett nemcsak a bűnösök, hanem általában az akkori társadalom felső rétegei ellen. A nemzeti kaszinóban volt legnagyobb a konsternáció s annak egyik tagja, Majthényi Izidor, híres czéllövő, provokálta Verhovay Gyulát. A párbajban Majthényi golyója Verhovay nyakába fúródott s kétségben voltak napokon át az orvosok: megtudják-e menteni az életét.

Most már a főváros nagyközönségét hozta izgalomba az eset. Az utcákon, a kávéházakban csoportokba verődtek az emberek s szörnyűködésöknek adtak kifejezést. Kivált azt találták lázítóknak, hogy Majthényi volt a provokáló, a kinek neve még csak említve sem lett a cikkekben s a kinek az egész ügyhöz nem volt semmi köze. A szerkesztőséget valósággal ostromolták a kíváncsiak, az érdeklődők és a jóbarátok. Feljött Frankel Leó és Csillag Zsigmond is. Velök, Herman-nal és Hentallerrel együtt elhatároztuk, hogy egy nagy tüntetést fogunk rendezni Majthényi és társai ellen. Legelőször az egyetemi ifjúságot nyertük meg, mely csakhamar kiadta a jelszót, hogy este 9-kor „ki az utcára”. Aztán a munkásokat kellett sorakoztatni, a mit Frankelék vállaltak magukra. Hirtelenben írtam egy lelkesítő cikket, mely csak másnap (január 14-én) jelent meg a lapban, de a melyről több száz levonatot készíttettem a nyomdában. Ezeket a levonatot még aznap Csillag elosztatta az egyes munkahelyeken, este hat órakor, azután pedig szétküldötte azokba a vendéglőkbe, a hová a munkások járni szoktak.

Még aznap esti 9 órakor megelevenedett az akkori Hatvani utca. Csak tüntetést akartunk, tiltakozást az ellen, a mi történt, — és semmi egyebet. Ily szellemben beszélünk a néphez, Herman, Szalay és én. Frankel nem beszélt, mert ő nem bírta jól a magyar nyelvet, de ott volt ő is, valamint Csillag Zsigmond a feleségével együtt. Elég békeségesen végződött volna a dolog, ha a rendőrség nem erőszakoskodik. Mindössze „ab-czúgolások” voltak s a régi fajta négykrajczáros darabokkal betörték néhány ablakot (azt se sokat) s már a kirendelt katonai karhatalom is megkapta a parancsot, hogy vonuljon haza a kaszárnyákba: mikor Thaisz a főkapitány olcsón akarva babérokat szerezni, azokat inzultálta legényeivel, a kik már úgy is oszlóban voltak hazafelé. Erre tört ki azután az elkeseredés; naponként megismétlődtek a csoportosulások és tüntetések, de ekkor már nem a kaszinó, hanem a rendőrség ellen s nem is szervezve többé, hanem a közönség spontán eltökéléséből. A következő napok egyikén sortüzet adott azután a katonaság, melynek halottjai és sebesültjei voltak.

H. P.

FÉRFIÉNEK.

Vannak, a kiknek küzdés kell s vér, láрма:
Én nem való vagyok ilyen világba.

Nekem nem kell sok hamis bálvány, álnok
— Ó, sokkal jobban vonzanak az álmok!

Mily jó is lenne elfordulni titkon
S fülbefogva bogozni ezer titkom!

Mert túl immár az első ifjúságon
Halványodni kezd vérpiros virágom:

Örömök után nem futok már lázban,
Csak várom őket be nem csukott házban.

Emberek iránt gőgös megvetésem
Sokszor felenged enyhült megértésben.

— S bár pezsdülök, ha mozdony füttye hallik
S szép nő az utcán szívembe nyilallik:

S bár még romantikám virágát hordom
S tudom, örök hanyódás lesz a sorsom:

A két károm szeliden tárva égbe
Megyek a zengő déli napsütésbe.

S kicsordul szívemen nyugalom méze...
Kelen László.